

تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی با میزان رضایتمندی از بازسازی پس از

زلزله؛ مطالعه موردی: خانوارهای محلات شهر بم

محمود قدیری

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور

M_Ghadiry@pnu.ac.ir

صغری شهربابکی

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور

صدیقه شاهی

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور

تاریخ پذیرش: 1394/2/12

تاریخ دریافت: 1393/11/14

چکیده

مقاله حاضر به تحلیل وضعیت سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی خانوارهای شهر بم پس از زلزله و رابطه آن با میزان رضایتمندی از بازسازی پرداخته است. لذا، با توجه به مبانی نظری موجود، دو فرضیه بدین عبارت ارائه شد: (1) میزان تعلق مکانی و رضایتمندی خانوارهای محلات شهر بم پس از زلزله از تفاوت معناداری برخوردار است. (2) میزان رضایتمندی خانوارهای شهر بم از چگونگی بازسازی پس از زلزله رابطه معناداری با سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی دارد. جهت آزمون فرضیه‌ها، از طریق روش شاخص‌سازی و تکنیک‌های *SAW* و *AHP* مفاهیم سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی مجموعاً با 35 معرف تعریف عملیاتی شد. داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، و از 310 خانوار نمونه (بر حسب روش کوکران) بدست آمد و از طریق روش‌های همبستگی پیرسون و اسپیرمن، واریانس یکطرفه و آزمون توکی تحلیل شد. نتایج نشان داد که میزان رضایتمندی خانوارهای محلات مختلف از تفاوت معناداری برخوردار نیست. اما میزان تعلق مکانی خانوارهای محلات مختلف از تفاوت معناداری برخوردار است. نتایج همچنین نشان داد میزان رضایتمندی با متغیرهای سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی رابطه معناداری دارد. نتیجه اینکه میزان رضایتمندی از بازسازی پس از سوانح طبیعی با ابعاد کیفی - اجتماعی توسعه نظیر سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی ارتباط دارد و بایستی بطور جدی مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: شهر بم، بازسازی پس از زلزله، رضایتمندی، سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی

مقدمه

توجه به سرمایه اجتماعی، در حوزه مطالعات دانشگاهی از ابتدای دهه 1990 میلادی به این سو بسیار گسترش یافته و آثار زیادی درباره آن در قالب ترها، تحقیقات، کتابها و مقالات در رشته‌هایی چون جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، اقتصاد، رفاه اجتماعی و علوم تربیتی پدید آمده‌اند. در چند سال اخیر این مفهوم علمی وارد زبان و زندگی روزمره شده است. در نشریات، سخنرانی‌های سیاسی و اجتماعی اشارات مکرری به آن می‌رود و تصور پیامدهای مثبت ناشی از سرمایه اجتماعی در کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته چنان گسترش یافته که عموم بر این نظرند که این پدیده می‌تواند بسیاری از مشکلات جامعه را درمان کند (فیروزآبادی و جاجرمی، 1385: 198). سرمایه اجتماعی هماهنگی و همکاری برای سود متقابل راتسهیل می‌کند سرمایه اجتماعی سود سرمایه‌گذاری در زمینه سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی را افزایش می‌دهد. یافته‌های تجربی در زمینه توسعه اهمیت سرمایه اجتماعی را در ارتقای سطح توسعه جوامع نشان می‌دهد. برای مثال مطالعه تجریب کریستوفر در زمینه سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد که اختلاف بین مناطق و کشورها در سطح و میزان توسعه اجتماعی و اقتصادی ناشی از اختلاف آن‌ها در ذخیره موجود سرمایه اجتماعی است. مناطق یا کشورهای دارای ذخیره بالای سرمایه اجتماعی، (برحسب اعتماد تعمیم یافته و تعهد مدنی)، در مقایسه با جوامع دارای اعتماد و تعهد مدنی اندک به سطوح بالای رشد دست می‌یابند. (مشیری و همکاران، 1392: 7). بطور یقین، پس از فاجعه روابط اجتماعی و اقتصادی درهم ریخته و سازمان اجتماعی از هم گسیخته می‌شود بنابراین موضوع سرمایه اجتماعی قابل تأمل می‌باشد.

در این ارتباط، در تاریخ 5 دی ماه 1382 شهر بم در شرق استان کرمان، با بزرگی 6/3 ریشتر (طبق اعلام مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران) لرزید. این زلزله پس از زلزله‌های طبس و منجیل-رودبار، سومین زلزله مخرب چنددهه اخیر در کشور به شمار می‌رود؛ که بر اثر آن بیش از 30000 نفر کشته و حدود 30000 نفر مجروح برجای ماند. اغلب قسمت‌های شهر کاملاً تخریب شده و بقیه نقاط نیز 30 تا 70 درصد تخریب دید (زهرائی، 1382: 143). در حال حاضر، بیش از 10 سال از زمان زلزله بم گذشته است و شهر بم جهت زندگی ساکنان آن بازسازی شده است. به توجه به ساخت شهر جدید بم، بحث تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی با میزان رضایتمندی از بازسازی پس از زلزله آن مطرح می‌شود.

1) آیا میزان تعلق مکانی و رضایتمندی خانوارهای محلات شهر بم پس از زلزله از تفاوت معناداری برخوردار است؟ 2) آیا میزان رضایتمندی خانوارهای شهر بم از چگونگی بازسازی پس از زلزله رابطه

معناداری با سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی دارد؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

در دیدگاه سنتی مدیریت بحران تنها به مسأله امداد و نجات و کمک رسانی، بصورت موردی می‌نگرد، آن هم پس از وقوع هر مصیبت خاص بدان توجه شود. به این معنی که کار اصلی مدیریت بحران بعد از وقوع حادثه آغاز می‌شود در دیدگاه سنتی، بعد از حادث شدن سانحه، همه چی به فراموشی سپرده می‌شود و باز هم به انتظار مصیبت بعدی می‌نشینند. در حالیکه در دیدگاه مدرن نگرش جدیدی با بهره‌گیری از کلیه نظریه‌های علمی و پیشرفت‌های فنی به ویژه دستاوردهای مدیریت و سبک‌های جدید طرح‌ریزی، سازماندهی، برنامه‌ریزی، هدایت و پشتیبانی موضوع غافلگیری و عدم‌آمدگی در شرایط بحرانی را منتفی کرده و قبل از وقوع هر بحرانی، با آمادگی به مقابله آن می‌رود (مرکز مطالعات و خدمات تخصصی شهری و روستایی، 1385: 10).

بحث سرمایه اجتماعی، قبل از سال 1916، در مقاله‌ای توسط هانی فان از دانشگاه ویرجینای غربی برای نخستین بار مطرح شد. اما علی‌رغم اهمیت آن در تحقیقات اجتماعی تا سال 1960 میلادی که توسط جین-جاکوب در برنامه‌ریزی شهری بکار برده شد. شکل جدی به خود نگرفت در دهه 1970، این تئوری توسط لوری وارد عرصه اقتصاد شد. لوری از تئوری سرمایه اجتماعی برای انتقاد از نظریات نئوکلاسیک و ناعادلانه بودن توزیع درآمد استفاده کرد. جیمزکلن (1988)، برای اولین بار این مفهوم را در آمریکای شمالی وارد عرصه سیاسی کرد. تلاشهای وی در اروپا توسط رابرت پوتنام پیگیری شد (درویش و صفری رودبار، 1392: 7)

هریک از محققان طبقه‌بندی مختلفی از سرمایه اجتماعی ارائه داده‌اند. در مهم‌ترین تقسیم‌بندی، ناهاپیت و گوشال در سال 1998 سه بعد را برای سرمایه اجتماعی در نظر گرفتند که عبارتند از: بعد شناختی، بعد ساختاری و بعد رابطه‌ای (Krause et al, 2002: 531). الف: بعد شناختی سرمایه اجتماعی: این بعد در برگیرنده میزان اشتراک کارکنان درون یک شبکه اجتماعی در یک دیدگاه، یا درک مشترک میان آنان است و موارد زیر را در بر می‌گیرد زبان و کدهای مشترک و همچنین روایت‌های مشترک (Bolino et al, 2002: 511). ب: بعد ساختاری سرمایه اجتماعی: این بعد به ارتباطات میان کارکنانی اشاره دارد که به طور متوالی در حال تسهیم اطلاعات هستند. بعد ساختاری سرمایه اجتماعی شامل الگوی پیوندهای میان شبکه و ترکیب سازماندهی شبکه و تناسب سازمانی می‌شود (Nahapiet and Ghoshal, 1998: 251). ج: بعد ارتباطی سرمایه اجتماعی، بعد ارتباطی بر ماهیت و کیفیت ارتباطات در سازمان متمرکز می‌گردد. این بعد شامل اعتماد، هنجارها، تعهدات و هویت می‌شود. (Mat Isa and Ameer, 2002: 248). چهار دیدگاه نظری مطرح شده در رابطه با سرمایه اجتماعی نیز به شرح زیرند:

الف - دیدگاه مبتنی بر اجتماع محلی: اولین نظریه سرمایه اجتماعی نگاه اجتماع محلی گرا نام دارد. گروهی که به طرفداران نگاه اجتماع محلی گرا معروف شده‌اند، تعداد و تراکم سازمان‌های غیر رسمی فعال اجتماع محلی را مهم‌ترین شاخص سرمایه اجتماعی می‌دانند. برای این گروه تعداد باشگاه‌ها، انجمن‌ها و گروه‌های مدنی فعال در اجتماع مدنی از یک سو، تعداد اعضای آنها، نوع و وسعت فعالیت افراد عضو از سوی دیگر، اهمیت اساسی دارند. بدیهی است که طرفداران این نظریه، سرمایه اجتماعی را مثبت تلقی می‌کنند و هر چه تعداد سازمان‌ها و اعضای آنها بیشتر باشد، آن را امری خوشایند به حساب می‌آورند.

ب) دیدگاه شبکه‌ها: دیدگاه دوم یا دیدگاه شبکه‌ها و رابطه آن با سرمایه اجتماعی، بر جنبه‌های مثبت و منفی سرمایه اجتماعی می‌پردازد و بر اهمیت انجمن‌های موجود بین مردم که حالت افقی و عمودی دارند، تأکید دارد و روابط اجتماعی درون و بیرون سازمان‌ها، گروه‌های اجتماع محلی و شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی و صنعتی را بررسی می‌کند. پیروان نظریه شبکه‌ها در سرمایه اجتماعی، بزرگ‌ترین مزیت شبکه - های اجتماعی را توانمندی آنها در توسعه کلی و توسعه اجتماعات محلی می‌دانند (Stone et al, 1992). دیدگاه نهادی: سومین نظریه سرمایه اجتماعی از دیدگاه ولکاک، نظریه نهادی است. بر اساس این نظریه، ثمربخش بودن شبکه‌های اجتماع محلی و جامعه مدنی محصول محیط سیاسی، حقوق و نهادی است. ظرفیت گروه‌های اجتماعی فی‌نفسه برای کنش اجتماعی، آن هم در جهت منافع جمعی آنها به کیفیت نهادهای رسمی که گروه‌های اجتماعی تحت لوای آنها به حیات خود ادامه می‌دهند. بستگی تام و تمام دارد. تعمیم چنین گزاره‌ای به معنای آن خواهد بود که عملکرد بنگاه‌های کسب و کار و دولت‌ها نیز بر هماهنگی درونی، اعتبار، توانمندسازی پاسخگویی آنها به جامعه مدنی بستگی دارد.

ت: دیدگاه هم‌افزایی: به طور خلاصه دیدگاه هم‌افزایی با توجه به شکاف‌های موجود در جامعه و ضعف دیدگاه‌های قبلی مطرح شد تا بتواند هم سرمایه اجتماعی افقی و هم سرمایه اجتماعی عمودی را پوشش دهد به عبارت دیگر، دیدگاه هم‌افزایی در تلاش است که بتواند سه نوع سرمایه اجتماعی یعنی درون گروهی، برون گروهی و ارتباط را ادغام کند (موسوی و علی‌پور، 1391: 38-42).

در دهه‌های اخیر، رضایتمندی در تحقیقات مرتبط با سنجش میزان کیفیت محیط در نواحی سکونت‌ی مطرح شده است. از آنجا که کیفیت محیط‌های مسکونی شهری بصورت مفهومی سلسله مراتبی و چند بعدی عنوان شده است و کیفیت محیط از طریق چندین ویژگی اساسی توصیف می‌شود (Vanpoll, 1997: 151). لذا رضایتمندی نیز به صورت مفهومی با ویژگی چندگانه مطرح می‌گردد. در مطالعه‌ای که لسنینگ و مارانز در سال 1969 صورت دادند. رضایتمندی یکی از معیارهای اصلی سنجش میزان کیفیت محیطی مطرح گردید و بدین ترتیب کیفیت محیط را چنین تعریف کردند: محیط با کیفیت بالا، احساس

رفاه و رضایتمندی را به واسطه ویژگی‌های که ممکن است فیزیکی، اجتماعی و یا سمبلیک باشد، به جمعیتش منتقل می‌کند (Lansing and Marans, 1969: 195-199).

مفهوم رضایتمندی بر دامنه گسترده‌ای از تمایلات و مطلوبیت‌ها جهت رفع نیازهای پایه و یا متعالی انسان اشاره دارد بسیاری از افراد به چیزهایی که نمی‌توانند داشته باشند تمایل دارند و بنابراین به دلایل مختلف باید این نیازهای خود را از مناطقی که تمایل کمتری نسبت به آن‌ها وجود دارد انتخاب و تأمین نمایند. وقتی آنچه را که تمایل داریم بتوانیم انتخاب و کسب نماییم رضایتمان حاصل می‌شود هر چند که ممکن این رضایتمندی طیف مختلفی را پوشش دهد (Gifford, 1999: 21-29).

مطالعات اولیه مربوط به رضایتمندی بیشتر بر اساس دیدگاه‌های تک بعدی دنبال شده است، به عنوان مثال برخی از محققان مراحل درک میزان رضایتمندی افراد را با دیدگاه ادراکی آنها توصیف کرده‌اند بدین ترتیب که یک شخص با توجه به مجموعه‌ای از نیازها و آرزوهایی که دارد، شرایط فعلی سکونت‌شان (واحد همسایگی) و محیط زندگی خود را ارزیابی می‌کند (Michelson, 1966: 355-360). در میان پژوهشگران میزان رضایت از نواحی سکونتی و عوامل تأثیرگذار بر روی آن کمتر از دیدگاه رفتاری بررسی شده و بیشتر به مؤلفه‌های کالبدی اشاره شده است. از جمله افرادی که در این زمینه کار کرده‌اند می‌توان به Amerigo و Aragones اشاره کرد که در سال 1997 تحقیقی در خصوص رضایتمندی و ارزیابی سکونتی افراد از محیط سکونتی‌شان انجام دادند. آنها سعی کردند تا مدل‌های رفتاری که با میزان ارزشیابی رضایتمندی سکونتی افراد ارتباط معناداری پیدا می‌کنند را شناسایی نمایند. نتایج این کار نشان داد که به طور کلی ساکنانی که در صدد اصلاح و بهبود وضعیت سکونتی خود برنیاورده یا عکس‌العملی در خصوص مسائل محلی سکونتشان انجام ندادند، نسبت به بقیه افراد از آستانه رضایتمندی بالاتری برخوردار هستند. در این تحقیق نتیجه حاصله تأکید بر این نکته بوده است که احتمالاً، نیاز برای اقدامات اصلاح و بهبود شرایط موجود، نشان‌دهنده نارضایتی افراد از محیط سکونتی‌شان بوده است (Amerigo and Aragones, 1997: 47-57). در رابطه با تحلیل میزان وضعیت سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی با رضایتمندی که مرتبط با مسئله این پژوهش می‌باشد می‌توان به مطالعات ذیل اشاره نمود:

حناچی و موجبی (1392) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی نقش و جایگاه سرمایه اجتماعی در ابعاد کالبدی - اجتماعی و توسعه محله نمونه مورد مطالعه: محله اوچدکان اردبیل»، به بررسی رابطه بین ابعاد کالبدی - اجتماعی محله و میزان سرمایه اجتماعی ساکنین محله اوچدکان اردبیل پرداخته‌اند. روش بررسی، تلفیقی از روش کتابخانه‌ای، میدانی است که با استفاده از پرسشنامه گردآوری و در قالب داده‌های آماری توصیفی و استنباطی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که میزان همبستگی بین دو متغیر میزان

سرمایه اجتماعی و ابعاد کالبدی - اجتماعی معنادار ولی معکوس می باشد. بدین معنا که هرچه ساکنین از سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردارند محله خود را کوچکتر می پندارند.

خوش فر و همکاران (1392) در مقاله ای تحت عنوان بررسی و سنجش رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی نواحی شهری (موردی: گرگان)؛ به بررسی 9 فاکتور در قالب دو متغیر سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی پرداخته است. پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی بوده که در تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار *SPSS* و آزمون های آماری ضریب همبستگی پیرسون و مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است نتایج نشان داد که سطح بالای سرمایه اجتماعی به سطح بالای رضایت از کیفیت زندگی می انجامد.

زاهد غروی (1392) در پژوهشی تحت عنوان " نقش سرمایه اجتماعی در تحقق پذیری طرح های توسعه شهری "، به بررسی متغیرها و رابطه آنها به صورت علی - تطبیقی پرداخته است. یافته های پژوهش نشان داد که بین سرمایه اجتماعی، ابعاد آن و تحقق پذیری طرح های شهری رابطه ای معناداری وجود دارد. رفیعیان و همکاران (1387) در پژوهشی به سنجش میزان رضایتمندی ساکنان سه فاز اجرا شده پروژه نواب از واحدهای سکونتی شان و شناسایی متغیرهای مؤثر بر آن پرداخته اند. بر اساس نتایج به دست آمده، ساکنان از 6 معیار سازنده رضایتمندی از واحدهای مسکونی، تنها از امنیت مجتمع اظهار احساس رضایتمندی کردند.

رفیعیان و خدائی (1388) در پژوهشی تحت عنوان (بررسی شاخص ها و معیارهای مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری) به بررسی شناسایی متغیرهای اثرگذار بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهری، شاخص ها و معیارهای مؤثر بر آن پرداخته اند. هم چنین با روش اسنادی به بررسی تعاریف و مفاهیم فضای شهری و عوامل مؤثر بر محتوای شهری پرداخته است. نتایج مطالعات نشان داد که سه متغیر دسترسی به خدمات، امنیت اجتماعی و هویت مکانی از اثر گذارترین عوامل در رضایتمندی شهروندان از فضای عمومی شهری هستند.

روش تحقیق

با توجه به فرضیه های تحقیق و ماهیت آنها، روش تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی می باشد. در این پژوهش، مفاهیم سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و میزان رضایتمندی در قالب طیف 5 گانه لیکرت و گویه های پرسشنامه خانوار تعریف عملیاتی گردید (جدول 1). در عملیاتی نمودن و تعریف گویه ها سعی شده است که ابعاد مفهومی هر مفهوم پوشش داده شود. روایی ابزار سنجش به روش صوری و محتوایی

انجام شد. ضریب پایایی نیز از طریق روش آلفای کرونباخ بررسی شد که بالای 0.7 بدست آمد و تأیید شد.

جدول شماره 1- معرف‌های سنجش سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی محلات بازسازی شده شهر بم

شاخص‌ها	معرفها
سرمایه اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> - میزان ارتباط با همسایه‌ها - اعتماد به مردم محله و همسایه‌ها - شناخت و ارتباط با نهادهای محلی - میزان شاد بودن - میزان تمایل در انجام فعالیت‌های - عام‌المنفعه - میزان شاد بودن مشارکت مردم - تأمین نیاز مالی توسط همسایه‌ها - میزان شناخت انجمن‌ها و عضو شدن - اعتماد به نهادهای محلی - انجام درست وظایفشان
تعلق مکانی	<ul style="list-style-type: none"> - علاقه به محله - تمایل رفتن از محله - مناسب بودن محله برای زندگی - زندگی در محله از روی علاقه - رضایت از مردم محله - تمایل سکونت در این محله در آینده
رضایتمندی	<ul style="list-style-type: none"> - طولانی شدن دوره بازسازی - سرعت بازسازی محل سکونت - رضایت از عملکرد مدیران شهر در دوره بازسازی - رضایت از مساحت دوره بازسازی - رضایت از خدمات موجود در محله - رضایت از وضعیت بهداشتی محله - رضایت از وضعیت دسترسی محله - رضایت از نحوه خدمات رسانی شهرداری - رضایت از خدمات ارائه شده در طول دوره بازسازی - سرعت بازسازی شهر، - کیفیت بازسازی محله - رسیدگی مدیران در دوره بازسازی - رضایت از تعداد اتاق واحد مسکونی - رضایت از نحوه توزیع تسهیلات بازسازی - امنیت محله - سهولت جا بجایی - دسترسی به پارک و فضای سبز - رضایت از وضعیت بازسازی شهر بم

روش ترکیب گویه‌ها و محاسبه شاخص کلی مربوط به هر مفهوم نیز از طریق روش مجموع ساده وزین انجام شد. وزن هر یک از گویه‌ها از طریق روش *AHP* گروهی (پرسشنامه خبرگان و نرم‌افزار *Expert choice*) بدست آمد. پرسشنامه خبرگان نیز به روش مقایسه زوجی طراحی و توسط 20 نفر از خبرگان مدیریت بحران تکمیل شد. رابطه کلی اندازه‌گیری هر شاخص نیز به شرح ذیل می‌باشد. در رابطه (1)، مقدار ترکیبی شاخص، w_i وزن گویه‌ها، و x_i مقادیر گویه‌های هر شاخص هستند.

$$R = \sum_{i=1}^n w_i x_i \quad (1)$$

جامعه آماری پژوهش 26600 خانوار شهر بم در سال 1390 می باشد. حجم نمونه نیز طبق روش کوکران برابر شد با 310 خانوار. برای نمونه گیری، ابتدا براساس تحقیقات قبلی، محلات شهر از نظر سطح توسعه به طبقه بالا، متوسط و پایین تقسیم شد. سپس از هر طبقه به روش خوشه ای - تصادفی، یک محله و مجموعاً سه محله بالا، متوسط و پایین انتخاب شد. خانوارهای نمونه به روش سیستماتیک انتخاب شدند.

پس از جمع آوری داده ها، جهت تحلیل و آزمون فرضیه ها، از آمار توصیفی در قالب جداول فراوانی و آمار استنباطی در قالب روش های تحلیل واریانس یکطرفه، آزمون توکی و روش همبستگی پیرسون استفاده گردید.

یافته ها و آزمون فرضیه ها

یافته های توصیفی شاخص سرمایه اجتماعی

مطابق جدول (2)، در گویه اول که میزان ارتباط با همسایه ها می باشد، بیش از 60٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده اند که وضعیت نسبتاً مناسبی را نشان نمی دهد. گویه ی مربوط به میزان شناخت و ارتباط با نهادهای محلی بیش از 90٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده اند که وضعیت نامناسبی را نشان می دهد. میزان شناخت انجمن ها و عضو شدن در آنها، بیش از 90٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد. گویه ی جمع شدن مردم در قالب گروه ها و انجمن ها، بیش از 90٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد. گویه مربوط به تأمین نیاز مالی توسط همسایه ها، بیش از 90٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد. گویه مربوط به اعتماد به نهادهای محلی در انجام درست وظایفشان، بیش از 85٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد.

جدول شماره 2- مقایسه و تحلیل شاخص سرمایه اجتماعی در خانوارهای نمونه

خیلی زیاد		زیاد		تاحدودی		کم		خیلی کم		شاخص سرمایه اجتماعی
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
23	7.4%	78	25.1%	124	39.9%	49	15.8%	37	11.9%	میزان ارتباط با همسایه‌ها
3	1.0%	21	6.8%	81	26.0%	108	34.7%	98	31.5%	میزان شناخت و ارتباط با نهادهای محلی
6	1.9%	24	7.7%	73	23.5%	96	30.9%	112	36.0%	میزان شناخت انجمن‌ها و عضو شدن در آنها
10	3.2%	9	2.9%	48	15.4%	96	30.9%	148	47.6%	جمع شدن مردم در قالب گروه‌ها و انجمن‌ها
7	2.3%	23	7.4%	62	19.9%	76	24.4%	143	46.0%	تأمین نیاز مالی توسط همسایه‌ها
5	1.6%	32	10.3%	102	32.8%	95	30.5%	77	24.8%	اعتماد به نهادهای محلی انجام درست وظایفشان
20	6.4%	69	22.2%	152	48.9%	33	10.6%	37	11.9%	اعتماد به مردم محله و همسایه‌ها
4	1.3%	20	6.5%	91	29.4%	96	31.0%	99	31.9%	چقدر نمایندگان مردم نسبت به مردم دلسوزند
12	3.9%	63	20.3%	139	44.7%	52	16.7%	45	14.5%	میزان همیاری مردم محله در مواقع ضروری
3	1.0%	23	7.4%	89	28.6%	90	28.9%	106	34.1%	میزان همکاری مردم در حل مشکلات مردم
2	0.6%	13	4.2%	59	19.0%	118	37.9%	119	38.3%	میزان تشکیل همکاری‌های جمعی برای اوضاع محله
15	4.8%	56	18.0%	85	27.3%	80	25.7%	75	24.1%	ارائه دادن نظرات به انجمن‌ها و نهادهای محلی
25	8.1%	81	26.1%	103	33.2%	54	17.4%	47	15.2%	میزان تمایل در انجام فعالیت‌های عام‌المنفعه
16	5.1%	31	10.0%	154	49.5%	69	22.2%	41	13.2%	میزان شاد بودن
15	4.8%	36	11.6%	82	26.4%	89	28.6%	89	28.6%	توانایی رساندن خواسته جمعی به گوش مسئولین
148	47.6%	76	24.4%	35	11.3%	33	10.6%	19	6.1%	اثربخش بودن همکاری و مشارکت مردم

گویه مربوط به اعتماد به مردم محله و همسایه‌ها، بیش از 70٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. گویه مربوط به اینکه چقدر نمایندگان مردم نسبت به مردم دلسوزند، بیش از 80٪ گزینه خیلی کم، کم و تا حدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در گویه‌ی میزان همیاری مردم در مواقع ضروری، بیش از 75٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. گویه مربوط به میزان همکاری مردم در حل مشکلات عمومی مردم، بیش از 90٪ گزینه خیلی کم، کم و تا حدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. گویه‌ی مربوط به میزان تشکیل همکاری‌های جمعی برای بهبود اوضاع محله، بیش از 95٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. برای گویه‌ی ارائه نظرات و پیشنهادات به انجمن‌های محله‌ای، بیش از 75٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند بررسی نشان می‌دهد که تلاشی در ارائه نظرات به انجمن‌های محله‌ای انجام نداده‌اند.

در مورد گویه تمایل به کارهای عام‌المنفعه، بیش از 60٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در مورد گواه مربوط به میزان شاد بودن مردم، بیش از 80٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را پاسخ داده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد و در مورد گویه توانایی رساندن خواسته جمعی به گوش مسئولین، بیش از 80٪ به گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که نتایج نشان می‌دهد مردم توانایی رساندن خواسته جمعیشان را به گوش مسئولین ندارند. در مورد آخرین گویه یعنی اثربخش بودن همکاری مردم، بیش از 90٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که نشان می‌دهد مردم با اینکه معتقدند همکاری مردم چقدر مفید می‌تواند باشد، اما روابط اجتماعی پایینی دارند.

یافته‌های توصیفی شاخص تعلق مکانی

مطابق یافته‌های حاصل، در گویه ی علاقه به محله‌ای که در آن زندگی می‌کنند، بیش از 50٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. گویه مربوط به زندگی در محله از روی علاقه، در مجموع بیش از 55٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در گویه مربوط به تمایل رفتن از محله، بیش از 60٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت نسبتاً مناسبی را نشان می‌دهد. در گویه مربوط به رضایت از مردم محله، بیش از 60٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در گویه مربوط به مناسب بودن محله برای زندگی، بیش از 65٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در آخرین گویه که مربوط به تمایل سکونت در این محله در آینده می‌باشد، بیش از 60٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. جدول (3) این وضعیت را نشان می‌دهد.

جدول شماره 3- مقایسه و تحلیل شاخص تعلق مکانی در خانوارهای نمونه

خیلی زیاد		زیاد		تاحدودی		کم		خیلی کم		شاخص تعلق مکانی
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
65	20.9%	82	26.4%	87	28.0%	34	10.9%	43	13.8%	علاقه به محله
55	17.7%	71	22.8%	82	26.4%	53	17.0%	50	16.1%	زندگی در محله از روی علاقه
65	20.9%	38	12.2%	59	19.0%	81	26.0%	68	21.9%	تمایل رفتن از محله
32	10.3%	78	25.1%	131	42.1%	35	11.3%	35	11.3%	رضایت از مردم محله
28	9.0%	71	22.8%	132	42.4%	48	15.4%	32	10.3%	مناسب بودن محله برای زندگی
46	14.8%	66	21.2%	81	26.0%	46	14.8%	72	23.2%	تمایل سکونت در این محله در آینده

یافته‌های توصیفی شاخص رضایتمندی

مطابق یافته‌های جدول (4)، شاخص رضایتمندی که اولین معرف آن رضایت از طولانی نشدن دوره بازسازی می‌باشد، بیش از 85% در مجموع گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که نشان داد که دوره بازسازی طولانی شده است. در گویه رضایت از سرعت بازسازی شهر، بیش از 90% گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که نشان داد مردم از سرعت بازسازی بم رضایت ندارند. در گویه مربوط به کیفیت بازسازی محله بیش از 85% پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم، کم، و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت نامناسبی را نشان می‌دهد. در گویه مربوط به رضایت از عملکرد مدیران شهر در دوره بازسازی بیش از 90% درصد پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که نشان می‌دهد مردم از عملکرد مدیران شهری رضایت نداشتند. در گویه مربوط به رسیدگی مدیران در دوره بازسازی بیش از 90% پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد.

جدول شماره 4- مقایسه و تحلیل شاخص رضایتمندی در خانوارهای نمونه

خیلی زیاد		زیاد		تاحدودی		کم		خیلی کم		بعد رضایتمندی
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
13	4.2%	19	6.1%	108	34.7%	77	24.8%	94	30.2%	طولانی شدن دوره بازسازی
4	1.3%	21	6.8%	104	33.4%	93	29.9%	89	28.6%	سرعت بازسازی شهر
3	1.0%	26	8.4%	103	33.1%	84	27.0%	95	30.5%	سرعت بازسازی محل سکونت
3	1.0%	34	11.0%	123	39.7%	75	24.2%	75	24.2%	کیفیت بازسازی محله
5	1.6%	24	7.7%	114	36.7%	98	31.5%	70	22.5%	رضایت از عملکرد مدیران شهر در دوره بازسازی
6	1.9%	23	7.4%	110	35.4%	70	22.5%	102	32.8%	رسیدگی مدیران در دوره بازسازی
16	5.1%	60	19.3%	107	34.4%	66	21.2%	62	19.9%	رضایت از مساحت واحد مسکونی
17	5.5%	39	12.6%	92	29.8%	75	24.3%	86	27.8%	رضایت از تعداد اتاق واحد مسکونی
9	2.9%	28	9.0%	91	29.3%	86	27.7%	97	31.2%	رضایت از خدمات موجود در محله
4	1.3%	26	8.4%	110	35.4%	94	30.2%	77	24.8%	رضایت از نحوه توزیع تسهیلات بازسازی
3	1.0%	34	10.9%	101	32.5%	76	24.4%	97	31.2%	رضایت از وضعیت بهداشتی محله
16	5.1%	52	16.7%	107	34.4%	78	25.1%	58	18.6%	امنیت محله
9	2.9%	43	13.8%	120	38.6%	65	20.9%	74	23.8%	رضایت از وضعیت دسترسی محله
11	3.5%	47	15.2%	128	41.3%	64	20.6%	60	19.4%	سهولت جابجایی
4	1.3%	22	7.1%	99	31.8%	81	26.6%	105	33.8%	رضایت از نحوه خدمات رسانی شهرداری
3	1.0%	19	6.1%	70	22.6%	93	30.0%	125	40.3%	دسترسی به پارک و فضای سبز
3	1.3%	19	6.1%	141	45.3%	79	25.4%	68	21.9%	رضایت از خدمات ارائه شده در طول دوره بازسازی
11	3.5%	41	13.2%	134	43.1%	61	19.6%	64	20.6%	رضایت از وضعیت بازسازی شهر بیم

در مورد گزینه رضایت از مساحت واحد مسکونی بیش از 60٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت نسبتاً مناسبی را نشان نمی‌دهد. در گویه مربوط به رضایت از تعداد اتاق واحد مسکونی بیش از 70٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تا حدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در گویه مربوط به رضایت از نحوه خدمات موجود در محله بیش از 80٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در گویه مربوط به رضایت از نحوه توزیع تسهیلات بازسازی بیش از 90٪ پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم، کم و تاحدودی پاسخ داده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نداده است. گویه مربوط به وضعیت بهداشتی محله بیش از 85٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. گویه مربوط به امنیت محله بیش از 75٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در مورد گویه مربوط به وضعیت دسترسی شبکه معابر محله بیش از 80٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد در مورد

گویه مربوط به شبکه حمل و نقل و سهولت جابجایی بیش از 80٪ گزینه خیلی کم، کم، تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. در مورد گویه مربوط به عملکرد شهرداری بیش از 90٪ پاسخگویان گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که نشان دهنده عملکرد پایین شهرداری است. در مورد گویه مربوط به دسترسی به پارک و فضای سبز بیش از 90٪ گزینه خیلی کم، کم و تاحدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. گویه مربوط به رضایت از خدمات ارائه شده در طول دوره بازسازی بیش از 90٪ گزینه خیلی کم، کم و تا حدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد. نهایتاً گویه آخر رضایت از وضعیت بازسازی شهر بم 1 بیش از 80٪ گزینه خیلی کم، کم و تا حدودی را انتخاب کرده‌اند که وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دهد.

تحلیل تفاوت محله‌ای شاخص‌های سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی

وضعیت کلی شاخص‌های سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی در (جدول 5) نشان داده شده است. با توجه به مقیاس تعریف شده که بین 1 تا 100 قرار دارد. مقادیر کمتر از 40 بیانگر کیفیت کم یا پایین می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد از نظر شاخص سرمایه اجتماعی سه محله تقریباً در یک سطح قرار دارند. میانگین شاخص تعلق مکانی محلات متوسط و پایین از محله بالا کمتر است. میانگین شاخص رضایتمندی نیز در محلات متوسط بیشتر است. در مجموع مطابق یافته‌های تحقیق، میزان سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی خانوارهای شهر بم در حد کم یا پایین می‌باشد. میزان رضایتمندی نیز در حد متوسط و متمایل به پایین است.

جدول شماره 5- مقایسه تحلیلی شاخص‌های سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی خانوارهای محلات نمونه

محلات	شاخص‌ها		
	سرمایه اجتماعی	تعلق مکانی	رضایتمندی
بالا	حداقل	10	18
	حداکثر	26	67
	میانگین	20/37	42/78
متوسط	حداقل	10	24
	حداکثر	25	63
	میانگین	18/84	45/27
پایین	حداقل	6	18
	حداکثر	30	75
	میانگین	17/41	41/96
کل	حداقل	6	18
	حداکثر	30	75
	میانگین	18/29	42/74

در ادامه، جهت شناخت بهتر تفاوت‌های محله‌ای از نظر ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی خانوارها، تحلیل واریانس یکطرفه بر روی متغیرهای سواد، شغل و درآمد خانوارهای محلات شهر بم انجام شد. نتایج مطابق جدول 6 نشان داد که از نظر وضعیت اجتماعی - اقتصادی خانوارها تفاوت معناداری بین محلات نمونه وجود دارد.

جدول شماره 6- تحلیل واریانس یک طرفه میانگین سواد، شغل و درآمد خانوارهای محلات نمونه

Sig.	F	Mean Square	df	Sum of Squares	
/000	682/10	460/230	2	920/460	Between Groups
		574/21	303	939/6536	Within Groups
			305	859/6997	Total
/000	072/17	985/2791	2	970/5583	Between Groups
		541/163	205	993/33525	Within Groups
			207	962/39109	Total
/000	137/11	2.884E11	2	5.768E11	Between Groups
		2.589E10	306	7.924E12	Within Groups
			308	8.501E12	Total

در ادامه، تحلیل تفاوت محله‌ای شاخص‌های سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی نیز از طریق واریانس یکطرفه انجام شد. نتایج مطابق جدول 7 نشان داد که تنها از نظر شاخص تعلق مکانی تفاوت معناداری بین محلات وجود دارد و از نظر سایر شاخص‌ها تفاوت معناداری بدست نیامد. یافته‌های حاصل از آزمون توکی مطابق جدول 8 نشان داد که از نظر شاخص تعلق مکانی، محلات نمونه بطور دو به دو نیز از تفاوت معناداری برخوردارند. لذا فرضیه اول تحقیق در رابطه با شاخصهای سرمایه اجتماعی و رضایتمندی رد شد.

جدول شماره 7- تحلیل واریانس یکطرفه میانگین سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی و رضایتمندی خانوارهای محلات نمونه

Sig.	F	Mean Square	df	Sum of Squares	
/104	284/2	62/766	2	533/125	Between Groups
		475/27	304	435/8352	Within Groups
			306	967/8477	Total
/000	343/14	221/816	2	632/443	Between Groups
		15/465	306	155/4732	Within Groups
			308	786/5175	Total
/133	030/2	234/932	2	864/469	Between Groups
		115/710	301	606/34828	Within Groups
			303	470/35298	Total

جدول شماره 8- جداول مقایسه‌ای آزمون توکی برای تعلق مکانی بر حسب محلات بالا، متوسط و پایین

Subset for alpha = 0.05			N	clasic
3	2	1		
		54/47	188	3
		50/53	56	2
	87/59		65	1
	1/000	062/		Sig.
		54/7	188	3
	53/50		56	2
59/87			65	1

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.
a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 77.799.

تحلیل رابطه میزان رضایتمندی با متغیرهای سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی، شغل، درآمد و تحصیلات برای رابطه بین میزان رضایتمندی با متغیرهای سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی، شغل، درآمد و تحصیلات، از روش همبستگی پیرسون استفاده شد. طبق یافته‌های بدست آمده (جدول 9)، میزان رضایتمندی با متغیرهای سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی رابطه‌ی معناداری را با اطمینان 99 درصد نشان داد. اما بین میزان رضایتمندی و متغیرهای شغل، درآمد و تحصیلات رابطه‌ی معناداری بدست نیامد. در مجموع، مطابق یافته‌های تحقیق، فرضیه دوم تایید می‌شود.

جدول شماره 9- ضریب همبستگی گشتاوری میزان رضایتمندی با متغیرهای سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی، شغل، درآمد و تحصیلات

درآمد	شغل	سواد	سن	سرمایه اجتماعی	تعلق مکانی	
-/069	/014	-/008	-/037	/284 **	/339 **	<i>Pearson Correlation</i>
/233	/846	/896	/521	/000	/000	<i>Sig. (2-tailed)</i> میزان رضایتمندی
304	205	301	304	302	304	N
/031	/058	-/028	/100	/397 **	1	<i>Pearson Correlation</i>
/588	/403	/626	/078	/000		<i>Sig. (2-tailed)</i> تعلق مکانی
309	208	306	309	307	309	N
-/012	/111	/085	/062	1	/397 **	<i>Pearson Correlation</i>
/829	/111	/140	/280		/000	<i>Sig. (2-tailed)</i> سرمایه اجتماعی
307	206	304	307	307	307	N
/143 *	/160 *	-/287 **	1	/062	/100	<i>Pearson Correlation</i>
/012	/021	/000		/280	/078	<i>Sig. (2-tailed)</i> سن
309	208	306	309	307	309	N

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

بحث، نتیجه گیری و پیشنهادات

هر شهروندی ناگزیر از ارتباط با سایر شهروندان هست. در حقیقت ارتباطات اجتماعی که طیف وسیعی از حوزه‌های مختلف حیات اجتماعی را در بر می‌گیرد جزء ذات شهرنشینی است. در حالی که در جامعه شهری، بسیاری از روابط اجتماعی به دلایل مختلف با آسیب‌های جدی مواجه هست زندگی روزمره شهروندان را با تنش‌هایی مواجه می‌کند که آثار منفی آن به سایر شئون زندگی فردی و جمعی نیز تسری می‌یابد. بدین منظور در این پژوهش به بررسی میزان تعلق مکانی و رضایتمندی خانوارهای محلات شهر بم پس از زلزله پرداخته شده است.

نتایج نشان داد که میزان رضایتمندی خانوارهای محلات مختلف از نحوه بازسازی در حد متوسط و متمایل به پایین می‌باشد. بعلاوه میزان رضایتمندی خانوارهای محلات مختلف از تفاوت معناداری برخوردار نیست. این امر عمدتاً بدلیل فرآیند نسبتاً یکسان و همزمان بازسازی در طی دوره پس از زلزله می‌باشد. بالا نبودن میزان رضایتمندی نیز می‌تواند بدلیل مشکلات فرایند بازسازی و طولانی شدن آن و نیز توجه کمتر به شرایط کیفی بازسازی از جمله ویژگیهای اجتماعی - فرهنگی و اقلیمی شهر باشد.

نتایج همچنین نشان داد که میزان سرمایه اجتماعی خانوارهای محلات مختلف نیز در حد پایین می‌باشد. بعلاوه تفاوت معناداری نیز دیده نشد. پایین بودن میزان سرمایه اجتماعی در شهر بم و پس از گذراندن تجربه‌ای نظیر زلزله نشان دهنده وضعیت خوبی نیست. این امر خود بیانگر توجه کمتر به ابعاد کیفی فرایند بازسازی می‌باشد. همین امر در مورد تعلق مکانی نیز صدق می‌کند. در واقع، هر چند از نظر شاخص تعلق مکانی تفاوت معناداری بین محلات وجود دارد و مطابق یافته‌های حاصل از آزمون توکی نشان داد میزان تعلق مکانی در محلات دارای وضعیت اجتماعی - اقتصادی پایین‌تر بیشتر است. اما در میزان تعلق مکانی پایین و در سطحی غیر قابل قبول می‌باشد. آنچه که به نوعی باز بیانگر توجه کمتر به ابعاد کیفی فرایند بازسازی می‌باشد.

طبق یافته‌های بدست آمده، میزان رضایتمندی با متغیرهای شغل، درآمد و تحصیلات رابطه معناداری را نشان نداد. اما میزان رضایتمندی با متغیرهای سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی رابطه معناداری و مستقیمی را با اطمینان 99 درصد نشان داد. چنانچه نتایج نشان می‌دهد توجه به ابعاد کیفی توسعه و بازسازی نظیر سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی بر میزان رضایتمندی اثرگذار است و مطابق یافته‌ها رابطه معناداری را نشان داده است. بنابراین افزایش میزان رضایتمندی با ابعاد کیفی و اجتماعی - فرهنگی بازسازی ارتباط دارد و بایستی بطور جدی مورد توجه قرار گیرد.

در نهایت با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادات اصلی و کلیدی پژوهش به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- تقویت ابعاد کیفی بازسازی و توجه به مولفه‌هایی چون سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی
- افزایش روابط همسایگی که بعد از زلزله کمتر شده است.
- تقویت اعتماد متقابل بین افراد و بالا بردن مهارت‌های ارتباط با دیگران
- استفاده از انجمن‌های محلی به منظور مشارکت دادن مردم در حل مشکلات خود
- تفویض اختیار به اجتماعات محلی و توسعه انجمن‌ها و تشکلات محلی و غیر دولتی
- برگزاری جلسات و دیدارهای مستمر و همیشگی با گروه‌های مردم نهاد، نخبگان، معتمدین محلی

منابع

- 1- حناچی، سیمین، موجبی مهرداد، (1392)، بررسی نقش و جایگاه سرمایه اجتماعی در ابعاد کالبدی - اجتماعی و توسعه محله نمونه مورد مطالعه: محله اوچدکان اردبیل، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
- 2- خوش فر، غلامرضا، کرمی، شهاب، مینایی، فهیمه، (1392)، بررسی و سنجش رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی نواحی شهری، موردی: شهر گرگان، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
- 3- رفیعیان، مجتبی، عسگری، علی، عسگری زاده، زهرا، (1388)، سنجش میزان رضایتمندی سکونت ساکنان محله نواب، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره 67.
- 4- رفیعیان، مجتبی، خدایی، زهرا، (1388)، بررسی شاخص‌ها و معیارهای مؤثر بر رضایتمندی شهروندان از فضاهای عمومی شهر، فصلنامه راهبرد، سال هجدهم، سال 53.
- 5- زهرائی، سیدمهدی، (1382)، علل خسارات ساختمان‌های فولادی در زلزله بم و رهنمودهایی جهت بهبود رفتار آنها، مجموعه مقالات همایش علمی یافته‌های زلزله بم یادمان چهلمین روز وقوع زلزله زمین لرزه بم، 15 بهمن (1382)، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، تهران، ص 143.
- 6- زاهد غروی، آمنه، (1392)، نقش سرمایه اجتماعی در تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
- 7- درویش، بهروز، صفری رودبار، راضیه، (1392) بررسی تأثیر رفتارهای شهروندی سازمانی بر سرمایه اجتماعی کارکنان (مطالعه موردی: کارکنان منطقه 11 شهر تهران)، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
- 8- فیروزآبادی، سید احمد و ایمانی جاجرمی حسین، (1385) "سرمایه اجتماعی در توسعه اجتماعی - اقتصادی در کلان، شهر تهران، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره 23.
- 9- مشیری، فرخ، مظفر صرافی، محجوبه دهبان، (1392) "جایگاه سرمایه اجتماعی در توانمندسازی و ساماندهی اجتماعات ساکن در سکونتگاه‌های غیر رسمی"، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران اسفندماه 1392.
- 10- مرکز مطالعات و خدمات تخصصی شهری و روستایی، مدیریت بحران شهری، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد کشاورزی، 1385.
- 11- موسوی، میرطاهر، علی پور، پروین، (1391) تأملی بر نظریه سرمایه اجتماعی در جامعه شناسی، جامعه‌شناسان، تهران.
- 12- Krause, P.R. and Handfield, R.B. and tyler, B.B. (2007) *The relationship between supplier development, commitment social capital accumulation and performance.*
- 13- Bolino, M.C. and Turnley, W.H. and Blood good, J.M. (2002) *Citizenship Behavior and the creetion of social capital in organizations. The Academy of Management Review, vol.27, pp.505-522.*
- 14- Nahapiet, J. and Ghoshal, s. (1998) *social, intellectual capital, and The Academy of Management Review, vol.23, pp.242-246.*
- 15-- Mat Isa, R. and Ameer, R. (2007). *Hedge Fund performance and Managerial Social Capital, the Journal of Risk Finance, Vol. 8, pp. 246-259.*
- 16- Stone, A. Levy B. and Paredes P. (1992) *public institutions and private transaction : The legal and regulatory environment for business tranactions in brazil and chile. Policy research working paper 891. Word bank, washington, D.C.*
- 17- Vanpoll, R., 1997, *The perceived Quality of The urban Residential Environment Amulti-Attribute Evaluation, 151.*

- 18- Lansing, J.B., and Marans, R.w., 1969, *Evaluation of Neighborhood Quality*, AIP. Journal, May, 195-199.
- 19- Gifford, R. (1999). *Perception and Recognition Environmental Translated Dehbashy*. *Architectural and cultural Journal*. 2-3(1): 21- 29.
- 20- Michelson, w. (1966). *An Empirical Analysis of urban Environmental preferenes*. *Journal of the Amer Institute of planners*, 31: 355- 360.
- 21- Amerigo, M. and J.I. Aragoes (1997). *Atheoretical and Methodological Approach to the shology*. *17: tudy of Residetial satisfaction*. *Journal of psychology*. 17: 47-57.